

HENRYK KRAMKOWSKI

1. Dane osobiste (imię, nazwisko, stopień, wiek, zawód i stan cywilny):

Strzelec Henryk Kramkowski, 22 lata, uczeń, kawaler.

2. Data i okoliczności aresztowania:

Aresztowany 16 czerwca 1940 roku w Grajewie, pow. Szczuczyn, woj. Białystok za [przynależność do] antysowieckiej organizacji.

3. Nazwa obozu, więzienia, miejsca przymusowych prac:

W więzieniu siedziałem w Grajewie, w Łomży, w Mińsku, a w obozie pracy w Kiedrowym Szorze koźwiańskiego rejonu, Komi.

4. Opis obozu, więzienia itp. (teren, budynki, warunki mieszkaniowe, higiena):

Tymczasowe więzienie w Grajewie urządzone było w piwnicy, bez światła dziennego prawie (tylko małe okienko do wsypywania ziemniaków), bez powietrza, wilgotne, brudno utrzymane i bardzo ciasne posiadało cele. Należy zaznaczyć, że to więzienie mieściło się w samym mieście pod urzędem powiatowym. Łaźni nie było, tylko przyjmowano bieliznę z domu i oddawano do prania. Nie wypuszczano na świeże powietrze wcale przez cały pobyt dwumiesięczny.

W Łomży było o tyle lepiej, że cela znajdowała się wysoko i miała jaki taki dostęp świeżego powietrza. Oprócz tego co 10 – 15 dni była kąpiel. Z domu przyjmowano paczki z bielizną i z ograniczoną żywnością. Wyżywienie fatalne (600 gramów chleba surowego i dwa razy dziennie wodnista, śmierdząca, ze zgniłych ryb zupa). Podczas całego sześciomiesięcznego pobytu w tym więzieniu na świeżym powietrzu byłem tylko dwa razy. W celi były wszy, pluskwy i inne cholery.

W Mińsku zaś warunki pomieszczenia nie do pomyślenia, jak śledzie w beczce, brud i choroby. Wyżywienie marne (wyjątek tzw. Amerykanka, gdzie nie można narzekać na jedzenie i czystość). Warunki życia w obozie pracy były daleko gorsze, ponieważ ten obóz

specjalny dla przestępców sowieckich obojga płci znajdował się daleko na północy w terenie bagnistym, nie do przebycia w czasie tak zwanego lata, czyli roztopów śnieżnych.

Wyżywienie: 500 gramów chleba i dwa razy zupa z końskim mięsem. Warunki higieniczne niegorsze.

5. Skład jeńców, więźniów (narodowość, kategoria przestępstw, poziom umysłowy i moralny, wzajemne stosunki etc.):

Poziom umysłowy i moralny przestępców sowieckich, przeważnie Rosjan, niżej krytyki. Wzajemne stosunki bardzo wrogie.

6. Życie w obozie, więzieniu itp. (przebieg przeciętnego dnia, warunki pracy, normy, wynagrodzenie, wyżywienie, ubranie, życie koleżeńskie i kulturalne etc.):

Życie w więzieniu bez żadnej rozrywki umysłowej, bez książek, gazet itp. W obozie podobnie. Warunki pracy ciężkie jak na ten stan zdrowotności, nie do wypełnienia normy (w lesie przy ścinaniu drzewa 5 metrów kubicznych). Ubranie bardzo marne na ten klimat.

7. Stosunek władz NKWD do Polaków (sposób badania, tortury, kary, propaganda komunistyczna, informacje o Polsce etc.):

Stosunek NKWD do więźniów polskich bardzo wrogi. Przy badaniu używano wszelkiego rodzaju tortur i kłamstwa, aby więźnia oszołomić i zmusić do mówienia. Jednak po oskarżeniu takiego śledczego przez więźnia przed prokuratorem nie torturowano, ale straszono na każdym kroku, nawet prowadzono na rozstrzał. Mówiono, że Polski nie będzie.

8. Pomoc lekarska, szpitale, śmiertelność (wymienić nazwiska zmarłych):

Pomoc lekarska była bardzo słaba, tylko dla formalności, a śmiertelność z tego powodu wielka, szczególnie w czasie etapów i obozu pracy.

Ze zmarłych w drodze pamiętam nazwisko senatora polskiego Bispinga i Kuleszę. Oprócz tego w obozie pracy zmarł z nędzy Kułakowski z Warszawy.

9. Czy i jaka była łączność z krajem i rodziną?

W czasie pobytu w więzieniu i w obozie pracy nie miałem żadnej łączności z domem rodzinnym.

10. Kiedy został zwolniony i w jaki sposób dostał się do armii?

Zwolniony zostałem 16 października 1941 roku i dostałem skierowanie z dokumentami do armii polskiej do Buzułuku. Pojechawszy tam jednak, nie zostałem przyjęty, lecz skierowano mnie do Azji na południe, gdzie po miesięcznym pobycie w kołchozie kazachskim wstąpiłem do wojska w Ługowej (10 Dywizja).